

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

**ХІІІ Всеукраїнська
науково-практична конференція**

**ЖУРНАЛІСТСЬКА ОСВІТА
В УКРАЇНІ:
СВІТОВІ ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ**

Суми, 11-12 травня 2017 р.

«Образотворче мистецтво», «Танці для всіх»); *магія, гороскопи, астрологічні прогнози* («1000 секретов»); *пізнавальні, зокрема культура* («Українська культура», «Кіно-театр», «Музейний простір», «Культура і життя»), *музика* («Музика», «Музична школа») *література* («Літературна газета», «Літературний Тернопіль»). Популярним нині є спецвипуск журналу «Ліза» – «Арттерапія» (або розмальовка «Антистресс»), що теж носить розважальне призначення.

Отже, рекреативна періодика – важливий сегмент сучасної медіасистеми України, потребує комплексного вивчення.

Список літератури

1. Михайлин І. Основи журналістики : підручник / І. Л. Михайлин. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 496 с.
2. Hagemann W. Die Zeitung als Organismus / W. Hagemann. – Heidelberg, 1950. – 260 p.
3. Bond F. F. An introduction to journalism. A survey of the Fourth Estate in all its forms. The Macmillan company / Fraser F. Bond. – New York, 1961. – 359 p.
4. Siebert F. Four Theories of the Press / F. Siebert, T. Peterson, W. Schramm. – Urbana, 1956. – 153 p.
5. McQuail D. Mass Communication Theory: An Introduction / D. McQuail. – Beverly Hills, 1987. – Pp. 71–72.
6. Москаленко А. З. Теорія журналістики : навч. посібник. / А. З. Москаленко. – К. : ЕксОб, 2002. – 336 с.
7. Владимиров В. М. Журналістика, особа, суспільство: проблеми розуміння : монографія / В. М. Владимиров. – К. : Київ нац. університет імені Т. Шевченка, 2003. – 272 с.
8. Костюк В. В. Засоби комічного в сатирично-гумористичному журналі / В. В. Костюк, І. О. Занога // Вісник Харківського національного університету імені В. Каразіна. Серія : соціальні комунікації. – 2013. – №. 5. – С. 36–40.
9. Нагорнюк Л. Є. Створення моделі професійної діяльності журналіста як умова реалізації професійної спрямованості загальноосвітніх предметів на факультетах журналістики / Л. Є. Нагорнюк // Педагогічні науки. Освітні інновації : зб. наук. праць. – 2008. – Ч. 1. – С. 181–189.
10. Юферева О. В. Характеристика регіонального розважального видання для дітей (на прикладі запорізької газети «Клякса») / О. В. Юферева // Світ соціальних комунікацій. – 2012. – Т. 7. – С. 82–87.
11. Гурьєва С. А. Типологія сучасної преси східної України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Сніжана Анатоліївна Гурьєва; Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К., 2006. – 20 с.
12. Московцева В. В. Типологія друкованих засобів масової інформації / В. В. Московцева. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 44 с.

ФЕЙЛЕТОНИ ПИЛИПА КАПЕЛЬГОРОДСЬКОГО У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ ХХ СТОЛІТТЯ

*Коваль Юлія,
аспірант, СумДУ*

У роботі досліджено тематику і проблематику фейлетонів публіциста Пилипа Капельгородського, їх функціональну роль у контексті публіцистичного процесу 20-х рр. XX ст.

Ключові слова: *фейлетон, сатиричні жанри, публіцистика.*

PYLYP KAPELHORODSKYI'S FEUILLETONS IN JOURNALISTIC PROCESS OF XX CENTURY

Koval Yuliia,
PhD student, Sumy State University

Topics and issues of the publicist Pylyp Kapelhorodskyy's feuilletons, their genre features and functional role in the context of journalistic process of XX century are examined in the article.

Keywords: *feuilleton, satirical genres, journalistic work.*

Жанрова система публіцистики оперативно відгукується на актуальні події та явища суспільного життя. Початок XX ст. ознаменувався безліччю соціальних перетворень у житті українського народу – Перша світова війна, національно-визвольні змагання, перемога більшовизму і становлення радянської системи. У вирі політичних, культурологічних, релігійних змін сатиричні жанри публіцистики давали читачеві змогу зорієнтуватися у тогочасних процесах. Фейлетони, памфлети, пародії та коментарі публіцистів стали відгуками на проблеми українського народу.

У публіцистичній спадщині Пилипа Капельгородського, талановитого сатирика й гумориста першої половини XX ст., значне місце посідають фейлетони й памфлети на соціально-політичні, релігійні, побутові теми. У близько тисячі сатиричних творів автора висвітлено розмаїття тогочасної української дійсності. У їх дослідженні й полягає *актуальність* нашої праці.

Мета – визначення жанрових особливостей фейлетонів Пилипа Капельгородського та їх ролі в публіцистичному процесі початку XX ст. Виходячи з цього, маємо виконати такі *завдання*: розглянути тематику й дослідити проблематику фейлетонів автора; визначити їх функціональну роль і дієвість.

Об'єкт дослідження – фейлетони Пилипа Капельгородського 20-х рр. XX ст. *Предмет* – тематика, проблематика, функціональна роль творів.

Дослідженню фейлетону присвячені статті та монографії Є. Журбіної, Л. Кройчика, М. Віленського, О. Суконцева, Ю. Ярмиша та ін. Зокрема жанр фейлетону на сторінках київської преси другої половини XIX – початку XX ст. був об'єктом дисертаційного дослідження Н. Герасимчук, яка проаналізувала становлення і розвиток фейлетону в пресі, його призначення, жанрову сутність і своєрідність, а також національну проблематику на прикладі матеріалів київських газет [1].

Значне місце в публіцистичному доробку Пилипа Капельгородського займають саме фейлетони. Їх написання й друкування на шпальтах українських видань припадає на 20-ті рр. XX ст. У цей період на сторінках газети «Більшовик Полтавщини» уміщувалося багато сатиричних творів публіциста. Крім того, понад сотню фейлетонів розміщено в газетах «Комуніст» та «Робітник».

Тематика сатиричних творів Пилипа Капельгородського доволі різноманітна й охоплює майже всі сфери українського суспільства – політичний устрій («Перевибори на селі»), економіку країни («Хлібозаготівлі», «Кооперативний іконостас»), культурне життя народу тощо. Дослідник Л. Бойко наголошує на словах автора в передмові до його книжки «Вибраних творів», опублікованої у 1932 р.: «Мої теми – сатиричний аналіз минулого («Історія держави російської», «Цар Горох» і т. д.), революційна боротьба трудящих («Доля

наймитська», поема «Якимівська трагедія» тощо), реконструктивна доба, класова боротьба, колгоспне будівництво, індустріалізація, оборона країни...» [2, с. 199]. Наприклад, у фейлетоні «Історія держави російської» автор розповідає про життя країни від царювання Миколи I аж до радянської влади. Така собі хронологія існування Російської держави з-під пера українського публіциста-фейлетоніста («Більшовик Полтавщини». – №28–29).

Крім вищезазначених, варто виокремити тему релігійну, до якої публіцист не раз звертався. Після більшовицького перевороту 1917 р. і встановлення радянської влади і матеріалістичного світогляду, сторінки преси все частіше «р'ясніють» матеріалами антирелігійного характеру. М. Родько зазначає: «...на сторінках тодішньої періодики появлялися й твори з активним наступом на релігійні забобони, і в першу чергу – на церкву і попівство... Усі такі твори мали виразно викривальний характер» [3, с. 43]. Автор зауважує, що цим матеріалам були властиві такі ознаки, як сатирична загостреність і тонка, знущальна іронія [3, с. 43]. У фейлетонах на релігійну тему Пилипа Капельгородського («Божий дом – на виконком», «Колись була живуха!») зображується попівство з його «старим» уставом, а на противагу йому – новий соціалістичний порядок.

Проблематика сатиричних творів автора нерозривно пов'язана з розглянутою тематикою. Публіцист зачіпає розвиток нового соціально-економічного устрою: наголошує на тому, що пережитки старого «панівського» ладу глибоко вкоренились і заважають новій системі («Біжучі справи», «Як ховати гроші»), що зміни стають на заваді «старій управлінській гвардії»; через них остання намагається викручуватися із ситуацій, що склалися, або горювати за втраченим («Увірвався бас панкам», «Ворони»). Також автор активно говорить про побудову нової соціалістичної ідеології, на заваді якої стоїть «релігійне засилля». Він спрямовує свій публіцистичний гнів проти служителів церкви, котрі паплюжать і наживаються на вірі в Бога, – монахів, попів тощо («По-божому, по-хорошому», «Агітація», «Попівська правда»). Публіцист не раз звертався до проблем сільської громади. «Знаючи добре село, його звички, його хворі місця, його побут, народну мову, він чимало вдалого написав щодо організації сільського господарства та кооперації, землевпорядкування і т. п., проводячи цілковиту нашу радянсько-партійну лінію», – так характеризує поле публіцистичної діяльності автора редакція «Більшовика Полтавщини» [2, с. 205]. Таким чином, проблематика сатиричних творів публіциста є актуальною для тогочасного суспільства. Автор порушує питання, що потребують відповідної народної реакції та подальшого вирішення: розвиток нового політичного устрою, пов'язані з ним соціально-економічні трансформації, культурний розвиток радянської держави тощо.

На думку А. Тепляшиної, автор публіцистичного твору наділений соціальною відповідальністю та виконує суспільну місію, що полягає у повідомленні новин, вихованні, просвітницькій функції; він прагне вплинути на громадську думку [4, с. 9–11]. Дослідниця Н. Герасимчук говорить про функціональну роль фейлетону так: «Маючи образно-емоційний вплив на читача, він сприяв викриттю недоліків у суспільстві, характерах і вчинках людей» [5, с. 107]. Поряд із цим зазначає, що дієвість стала новою характерною ознакою фейлетону, в якій «...полягало сподівання автора на певний результат – формування громадської думки й термінове вживання заходів» [6, с. 113]. Отже, функціональна роль фейлетону полягає у викритті автором негативних явищ і процесів у суспільстві через використання комічного з подальшим їх виправленням. Останнє можливе за допомогою впливу публіциста на формування громадської думки й провокування ним суспільної реакції на висвітленні проблеми, у чому й полягає дієвість фейлетону.

Гострі й дотепні твори Пилипа Капельгородського з'являлися на шпальтах газет ледь не щодня. На кожну ситуацію, зміну, процес у державі автор відповідав сатиричним словом. Публіцист добре усвідомлював свою роль і суспільні реакції на його фейлетонне слово. Доказом того є факт, що за час праці в «Більшовику Полтавщини» (1926–1927 рр.) Пилип Капельгородський 14 разів відстоював свою правоту в суді. Кожний процес був виграний – публіцистом доведена правдивість фактів у фейлетонах. Зокрема, Л. Бойко наголошує на гучній справі, події якої навіть висвітлювалися у «Більшовику Полтавщини» (15 грудня

1926 р.). Причиною дводенного суду в Полтаві став фейлетон «Кооперативний іконостас», надрукований у цій же газеті 20 квітня 1926 р. («Більшовик Полтавщини». – № 45). У ньому автор викриває трійцю розтратників кооперативно-споживчого товариства; вони обдирали незаможних людей і наживалися за їхній рахунок, прокладаючи собі стежку до соціалізму і входячи до нього завдяки своїм здібностям [2, с. 202–203]. Справа набула небаченого тоді резонансу.

Сатиричні твори фейлетоніста стали предметом не лише судових обговорень, а й політичних переслідувань. Науковець О. Коляструк у дисертаційному дослідженні про пресу УРСР 20–30-х рр. зазначає, що авторів сатиричних видань (особливо національного звучання й спрямованості), а також редакторів видань переслідували й жорстоко карали. Як приклад, він наводить архівні джерела від 20 лютого 1928 р., де наголошено на розпорядженні головному редакторові «Більшовика Полтавщини» щодо звільнення Пилипа Капельгородського й заборону друкувати його сатиричні твори з явною національною спрямованістю [7].

Сатирична творчість Пилипа Капельгородського займає важливе місце в його публіцистичній спадщині. Гострі й дотепні фейлетони написані й опубліковані в період соціальних трансформацій у житті українського народу. Вони є відповіддю публіциста на існуючі негативні тенденції періоду 20-х рр. ХХ ст., що глибоко вкоренились у соціальну дійсність. Суспільно-політичний та культурологічний напрями публіцистичної уваги автора позначені своєю актуальністю й широким спектром охоплення тем і проблем у сатиричних творах. Публіцист порушує питання, що потребують відповідної народної реакції та їх подальшого вирішення. Подальше вивчення творчої спадщини Пилипа Капельгородського дасть змогу не лише заповнити суттєві прогалини в публіцистичній діяльності автора, а й проаналізувати розвиток і функціонування інформаційного простору Української держави перших десятиліть ХХ ст.

Список літератури

1. Герасимчук Н. Г. Трансформація фейлетону на шпальтах київської преси другої половини ХІХ – початку ХХ ст. : призначення, жанрова сутність, стилістика : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук із соц. комунік. : спец. 27.00.04 «Теорія та історія журналістики» / Н. Г. Герасимчук. – К., 2013. – 20 с.
2. Бойко Л. С. Пилип Капельгородський : нарис життя і творчості / Л. С. Бойко. – К. : Радянський письменник, 1982. – 302 с.
3. Родько М. Д. Доби нової знак. (Атеїстичні мотиви в українській радянській літературі 20-х років) : літературно-критичний нарис / М. Д. Родько. – К. : Радянський письменник, 1987. – 270 с.
4. Тепляшина А. Н. Сатирические жанры современной публицистики : учеб. пособ; [2-е изд., испр. и доп.] / А. Н. Тепляшина. – С.Пб, СПбГУ, 2004. – 110 с.
5. Герасимчук Н. Г. Тенденція занепаду фейлетону як жанру в сучасній українській пресі / Н. Г. Герасимчук // Журналістика : наук. зб. / за ред. Н. Сидоренко. – К. : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2013. – Вип. 12 (37). – С. 107–112.
6. Герасимчук Н. Г. Різновиди фейлетону (досвід французької та української преси / Н. Г. Герасимчук // Журналістика : наук. зб. – К., 2011. – Вип. 10 (35). – С. 109–116.
7. Коляструк О. А. Преса УРСР в контексті політики українізації (20–30-ті рр. ХХ ст.) : дис. ... кандидата іст. наук : 07.00.01 / О. А. Коляструк. – К., 2003. – 275 с.

**ПЕРЕКЛАДНА КНИГА З ДИТЯЧОЇ ПСИХОЛОГІЇ
У СИСТЕМІ ВУЗЬКОСПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВИДАНЬ:
ЗМІСТОВИЙ РІВЕНЬ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ**